

**МОНГОЛ УЛСЫН 2026 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ
ТУХАЙ, ҮНДЭСНИЙ БАЯЛГИЙН САНГИЙН 2026 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ
ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН
2026 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ, ЭРҮҮЛ
МЭНДИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН 2026 ОНЫ ТӨСВИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ХОЁР ДАХЬ
ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙГ ХИЙСЭН ТАЛААРХ ТӨСВИЙН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ТАНИЛЦУУЛГА**

2026 оны 09 дүгээр
сарын 14-ний өдөр

Улаанбаатар
хот

Илтгэгч нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Н.Наранбаатар

Улсын Их Хурлын дарга, эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын Засгийн газраас 2026 оны 08 дугаар сарын 20-ны өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн Монгол Улсын 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн нэг дэх хэлэлцүүлгийг Улсын Их Хурлын чуулганы 2026 оны 09 дүгээр сарын 07-ны өдрийн нэгдсэн хуралдаанаар хэлэлцэж, хоёр дахь хэлэлцүүлэгт бэлтгүүлэхээр Төсвийн болон бусад Байнгын хороодод шилжүүлсэн.

Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлд заасны дагуу Байнгын хороод эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд 2026 оны 09 дүгээр сарын 08, 09, 10, 14-ний өдрүүдийн хуралдаанаараа хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийж, танилцуулгаа боловсруулан Төсвийн байнгын хороонд ирүүлснийг Та бүхэнд танилцуулж байна.

1. Аюулгүй байдал, гадаад бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүд Улсын Их Хурлаар төсвийн тодотголыг хэлэлцэх дэг, төсвийн төслийн хүрээнд хэлэлцэгдэж буй гадаад зээлийн ашиглалт, мөн нэгдсэн төсвийн алдагдал, төсвийн зардлыг бууруулсан тооцоолол, үндэслэл болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдээс улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогын талаар, мөн онцгой байдлын салбарын техник, тоног төхөөрөмжийн хангамж, монгол хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангахтай холбоотой зардлуудыг төсвийн төсөлд тусгасан эсэх талаар асуулт асууж, хариулт авсан.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд Засгийн газар Улсын Их Хурлаас баталсан төсвийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй талаар дурдаж, төсвийн зардлын тэлэлт нь инфляцийн түвшинд нөлөөлж, улмаар иргэдийн бодит орлого, амьжиргааны түвшинд сөргөөр нөлөөлж болзошгүй байгааг анхаарах, төсвийн төслийг хэлэлцэхдээ хууль дээдлэх зарчмыг баримтлах, мөн төрийн аудитын байгууллагын болон Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүгнэлтийг төслийн хэлэлцүүлгийн явцад анхаарах, төсвийн хуулийг хэлэлцэхдээ хариуцлагатай хандаж, төсвийн сахилга батыг сайжруулах, иргэдийн орлого, амьжиргааг хамгаалах, мөн тухайн жилийн төсвийн болон төсвийн тодотголын төслийг Улсын Их Хурлаар хэлэлцэх хэлэлцүүлгийн үе шатанд зарчмын өөрчлөлт оруулах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

2.Байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуйн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүд стратегийн зарим бүтээгдэхүүний нөөц бүрдүүлэх зорилгоор 2026 оны төсвийн тодотголд нэмж тусгасан 150.0 тэрбум төгрөгөөр хэдий хугацааны нөөц бүрдүүлэх боломжтой эсэх, энэ нь инфляцад хэрхэн нөлөөлөх талаар, мөн Улсын Их Хурлаас баталсан Малчны тухай хуулийг хэрэгжүүлэх, хуульд тусгагдсан малчны нийгмийн даатгалын шимтгэлийг төр хариуцахтай холбоотой зардал болон улсын тусгай хамгаалалтад авсан газар нутгийн хамгаалалтын менежментийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай зардлыг тусгасан эсэх, мөн 2026 оны төсвийн тодотголд байгаль орчин, хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн салбарын төсвөөс хасагдсан төсөл, арга хэмжээнүүдийн санхүүжилтийг 2027 оны төсвийн төсөлд нэмж тусгасан эсэх, мал, амьтны эрүүл мэндийг сайжруулахтай холбоотой вакцин болон улаанбуудайн улсын нөөцийг бүрдүүлэхэд шаардагдах агуулахын зардлыг хэрхэн тооцож, төлөвлөсөн талаар Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэр, Сангийн сайд нараас болон холбогдох албан тушаалтнуудаас хариулт, тайлбар авсан байна.

Тус Байнгын хорооны гишүүд Монгол Улсын 2026 оны төсвийг тодотгохдоо төсвийн нийт зардлыг бууруулах, төрийн албан хаагчдын тоог цөөлж чанартай цомхон төрийн албыг бүрдүүлэхэд анхаарах, малын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг төрийн бодлогын түвшинд анхаарч мал эмнэлгийн байгууллагуудыг чадавхжуулах, мөн хүнсний бүтээгдэхүүний нөөц бүрдүүлэлтийг хувийн хэвшилтэй хамтарч зохион байгуулах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

3.Хүний хөгжил, нийгмийн бодлогын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүд төсвийн тодотголд эрүүл мэндийн салбарын төсвийг өөрчилснөөр анхан болон лавлагаа шатлалын тусламж, үйлчилгээний зохион байгуулалтыг хэрхэн оновчтой болгох, 40 хувьтай байгаа үйлчилгээний давхардлыг 2026 оны эцэс болон 2027 онд хэдэн хувьд хүргэх, иргэдэд үзүүлсэн тусламж үйлчилгээний чанар болон эрүүл мэндийн бодит үр дүнд суурилсан санхүүжилтийн тогтолцоонд хэрхэн шилжих талаар, мөн 2027 оныг “Эрүүл мэндийг дэмжих жил” болгож байгаатай холбоотойгоор төлөвлөж буй зорилт, үр дүнгийн талаар, 2026 оны 11 дүгээр сарын 01-нээс эмч, эмнэлгийн ажилчдын цалинг 15 хувиар нэмэгдүүлэхэд шаардагдах хөрөнгийн дүн, мөн төсвийн тодотголд багш нарын орон нутгийн урамшуулал, төрийн албан хаагчдад олгодог нэг удаагийн тэтгэмжийн зардлыг тусгасан эсэх, “Цалинтай ээж” хөтөлбөрийн зардлыг нэмэгдүүлэх боломжтой эсэх, хүүхэд хамгааллын зардлыг хэрхэн тооцсон талаар асуулт асууж, хариулт тодруулга авсан байна.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд боловсролын салбарын багш, ажиллагсдын цалин хөлс, сурах бичгийн хангалтыг сайжруулах болон эмийн зах зээлд чанаргүй эмийг борлуулахгүй байхад анхаарч эмийн хангамж, нийлүүлэлтийг эрэмбэлэх шаардлагатай талаар, мөн төсвийн тодотголд төрийн албан хаагчдын цалин хөлсийг ялгавартайгаар нэмэгдүүлж байгааг шүүмжлэн, цалин хөлсний нэгдсэн бодлоготой байх, сургууль түрээслэх хөтөлбөр нь цаашид улсын төсөвт дарамт үзүүлэх эрсдэлтэй талаар анхааруулсан Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөлийн дүгнэлтийг анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

4.Өргөдлийн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүдээс 2026 оны төсвийн урьдчилсан гүйцэтгэлээр улсын төсвөөс санхүүждэг эмнэлгүүдэд үүссэн өр, авлага болон Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн төсвийг бууруулсан нөхцөлд ямар

тусламж үйлчилгээний зардал хасагдах, мөн “Гэрт ойрхон сургууль-хамгийн сайн сургууль” хөтөлбөрт тусгагдсан хөрөнгийн хуваарилалт, зарцуулалтын талаар, Монгол Улсын 2026 оны улсын төсвийг тодотгох зайлшгүй шаардлага болон хүлээгдэж буй үр дүн, төрийн өмчит компаниудын цэвэр ашгийг улсын төсөвт төвлөрүүлэхээр тооцсон нь тухайн компаниудын менежмент, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх, хөрөнгө оруулалтыг зохистой түвшинд хадгалахад сөрөг нөлөөтэй эсэх, мөн дунд хугацааны төсвийн хүрээний мэдэгдэлд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй хамт өргөн мэдүүлсэн Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд урсгал зардлын өсөлтийг тухайн жилийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 30 хувиас ихгүй байх хязгаарлалт тогтоосон заалтыг хассан талаар Сангийн яам болон холбогдох яамдаас асуулт асууж, тодруулга авсан байна.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд төрийн албан хаагчдын цалинг нэмэгдүүлэхдээ мэргэжлийн ур чадвар, ажлын ачаалал, хөдөлмөрийн нөхцөл, эрсдэл, хариуцлагад тулгуурласан тогтолцоонд шилжүүлэх шаардлагатай бөгөөд хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг хөдөлмөр эрхлэлтэд бэлтгэх ажил үр дүнгүй байгааг онцолж, тэдэнд бэлэн мөнгөний дэмжлэгээс илүүтэйгээр сэргээн засах үйлчилгээ үзүүлэх, ур чадвар, боловсролд нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэх, мөн боловсролын салбарын төсөв, хөрөнгө оруулалтын зардлыг бууруулахгүй байх, нийгэмд асуудал үүсгэж буй тэгш бус байдлыг багасгахад улсын төсвийн бодлого чиглэх ёстойг анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

5.Төрийн байгуулалтын байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүдээс төрийн албан хаагчийн албан тушаалын ангилал, зэрэг дэв, цалингийн сүлжээний шинэчлэлийг цогц байдлаар шийдвэрлэж төрийн албаны чиг үүрэг, ачаалал, бүтээмж, үр дүнд суурилсан цалингийн тогтолцоог бүрдүүлэх боломжийн талаар, мөн гадаад зээлийг нэмэгдүүлж, төсөл, арга хэмжээнүүдийг санхүүжүүлэхээр байгаад Төсвийн тогтвортой байдлын зөвлөл дүгнэлт гаргасан эсэх, төсвийн тодотголтой хамт өргөн мэдүүлсэн Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн талаар мэргэжлийн байгууллагаас гаргасан судалгаа, дүгнэлтийн талаар, “Эрдэнэс Тавантолгой” ХК-ийн хувьцааг хоёрдогч зах зээлд шууд борлуулах бэлтгэл ажлын явц болон тухайн Байнгын хорооны эрхлэх асуудалд хамаарах зарим байгууллагуудын зардлын өсөлт, бууралтын талаар тухайлбал, Улсын Их Хурлын төсвийг бууруулсан үндэслэлийн талаар тодруулж, хариулт авсан байна.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд үнийн өсөлтийн шалтгааныг зөв тодорхойлж, иргэдийн орлого, худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэхэд анхаарах, мөн гадаад зээлийн ашиглалт тодорхой бус байгаагаас гадна зээлийн хэмжээ нэмэгдэж, өрийн тусгай шаардлага хангагдахгүй байх эрсдэлтэйг анхааруулж, цаашид төрийн албан хаагчдын цалинг нэгдсэн бодлоготойгоор шинэчлэх нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

6.Хууль зүйн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийн явуулах үед Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн төсвийн тодотголд хууль зүйн болон шинжлэх ухааны салбарт ажилладаг төрийн үйлчилгээний албан хаагчдын цалинг нэмж тусгасан эсэх, цалин хөлсний өсөлт нь төрийн албаны бүтээмжийг бодитоор нэмэгдүүлж байгаа эсэхэд тооцоо, судалгаа хийсэн эсэх, инфляцийг бууруулах, төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангахтай холбоотой Монголбанкны чиг үүрэг, хэрэгжүүлж буй арга хэмжээний талаар тодруулж, зарим төсөвт байгууллагуудын төсвийн гүйцэтгэл, үр дүнгийн талаар асуулт асууж, хариулт авсан байна.

Мөн тус Байнгын хорооны хуралдаанд оролцсон гишүүд Улсын Их Хурлаар тухайн жилийн төсвийн төсөл, төсвийн тодотголыг хэлэлцэхэд Улсын Их Хурлын гишүүдийн асуулт, тодруулгад хариулт өгөх үүрэг бүхий төсвийн ерөнхийлөн захирагчид болон холбогдох байгууллагын удирдлагууд хуралдаанд оролцохгүй байгааг анхааруулж, цаашид төсвийн сахилга бат, хариуцлагыг сайжруулах нь зүйтэй талаар, мөн хууль зүйн салбарын байгууллагуудын цалин хөлсний бодлогыг байгууллага хоорондын хүний нөөцийн шилжилт хөдөлгөөн, үйл ажиллагааны тогтвортой байдлыг харгалзан нэгдсэн, тэнцвэртэй зарчмаар хэрэгжүүлэх, төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд шүүх эрх мэдлийн байгууллагуудын барилга байгууламжийн асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэх, мөн төсвийн орлого бүрдүүлэлтийг татварын урьдчилсан төлөлтөөр зохицуулж байгаа нь дараа оны төсөвт сөргөөр нөлөөлж байгааг анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналуудыг хэлсэн байна.

7.Эдийн засгийн байнгын хорооны хуралдаанаар хуулийн төслүүдийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг явуулах үед Улсын Их Хурлын гишүүд нэгдсэн төсвийн алдагдал 2.7 их наяд төгрөгт хүрч байгаад анхаарч, 2026 оны эцэс хүртэлх хугацаанд төсвийн орлогын төлөвлөгөөг бүрэн биелүүлж, төсвийн алдагдлыг нэмэгдүүлэхгүй байхтай холбоотой тооцоо судалгаа хийгдсэн эсэх, мөн төрийн албан хаагчдын цалин, ахмадуудын тэтгэврийн нэмэгдэл нь инфляцад хэрхэн нөлөөлөх, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улсаас эрчим хүч импортлоход шаардагдах татаасын тооцоо, 2026 оны төсвийн тодотголд хөрөнгө оруулалт буурсан, урсгал зардал өссөн шалтгаан болон цалин тэтгэвэр нэмэгдүүлэхэд шаардагдах эх үүсвэр, тогтвортой орлогын талаар болон Монголбанкны хар жагсаалтад буюу чанаргүй зээлийн мэдээллийн санд бүртгэгдсэн иргэд, аж ахуйн нэгжийн ангиллыг хэрхэн зохицуулах, Оюутолгой төслийн ногдол ашгийг иргэдэд хэрхэн олгох, төсвийн тодотголоор хувийн хэвшлийг дэмжих төлөвлөгөө, тэдгээрт олгох бага хүүтэй зээл, мөнгөний бодлогын талаар асуулт асууж, хариулт авсан болно.

Төсвийн байнгын хороо эрхлэх асуудлынхаа хүрээнд 2026 оны 09 дүгээр сарын 14-ний өдрийн хуралдаанаараа хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг Монгол Улсын Их Хурлын чуулганы хуралдааны дэгийн тухай хуулийн 70 дугаар зүйлд заасныг баримтлан явуулж, дараах танилцуулгыг гарган Та бүхэнд танилцуулж байна.

Хуулийн төслүүдийг Байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх үед Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Лувсанжамц Монгол Улсын 2026 оны төсвийн тодотголд тусгагдсан 1.4 их наяд төгрөгийн өөрчлөлтийн дүнгээр төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын хэрэгжүүлэх хөтөлбөр, хүрэх үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлт өөрчлөгдөөгүй байгаа нь үр дүнд суурилж төлөвлөхгүй байгааг анхаарч, төсвийн өөрчлөлтөөр үр дүнг тооцсон эсэх, мөн эмч, багш нар болон төрийн үйлчилгээний ажиллагсдын цалинг нэмэгдүүлсэнээр өрхийн бодит орлого хэрхэн өсөх, баялгийн сангуудын хуримтлал болон инфляцын түвшинд гол нөлөө үзүүлэх нийлүүлэлт, хүнсний гол нэрийн барааны үнийн өсөлтийн талаар, Улсын Их Хурлын гишүүн Г.Ганбаатар төсвийн төсөлд тусгагдсан хувийн болон улсын сургуулиудад мөрдөгдөж байгаа хувьсах зардал зөрүүтэй эсэх, “Гэрт ойрхон сургууль-хамгийн сайн сургууль” хөтөлбөрт тусгагдсан зардал нь ирэх онуудын улсын төсөвт нэмэлт ачаалал үүсгэх эсэх, Улсын Их Хурлын гишүүн Д.Жаргалсайхан шонхор шувууг барих зөвшөөрлийн орлогоос орон нутгийн төсөвт төвлөрдөг орлогын дүнгийн талаар, мөн төсвийн тодотголоор төсвийн нийт зардлын хэмжээг нэмэгдүүлж байгаа нь ирэх жилүүдийн инфляцад нөлөөлөх эсэх талаар асуулт асууж, хариулт авсан болно.

Тус Байнгын хорооны хуралдаанд Улсын Их Хурлын гишүүн Х.Ганхуяг өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд хэрэгжүүлэх хөтөлбөрийн задаргаа, санхүүжилтийг бодитойгоор тодорхойлох нь төсвийн ерөнхийлөн захирагчдын бүрэн эрхэд хамаарах тул хөтөлбөрүүдийн задаргааг хэлэлцэх боломжгүй, мөн экспортод гаргаж байгаа нүүрсний хэмжээ өмнөх оны мөн үеэс 3-4 дахин буурч байгаа энэ үед төсвийн орлого бүрдүүлэлтэд анхаарах нь зүйтэй гэсэн саналыг хэлсэн болно.

Улсын Их Хурлын эрхэм гишүүд ээ,

Монгол Улсын 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Үндэсний баялгийн сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Нийгмийн даатгалын сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай, Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2026 оны төсвийн тухай хуульд өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн хоёр дахь хэлэлцүүлгийг хийсэн талаарх Төсвийн байнгын хорооны танилцуулгыг хэлэлцэн шийдвэрлэж өгөхийг хүсье.

Анхаарал тавьсанд баярлалаа.

**ТӨСВИЙН БАЙНГЫН
ХОРООНЫ ДАРГА**

Н.НАРАНБААТАР